

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 336.145.2:335.01

UDC 336.145.2:335.01

О. В. Чеберяко, д. і. н.,
к. е. н., доцент,
З. С. Варналій, д. е. н.,
професор

O. V. Cheberyako, Doctor of Historical
Sciences, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Z. S. Varnalii, Doctor of Economic Sciences,
Professor

**ФІНАНСОВІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ОЦІНКА
ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОНИ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ГІБРИДНОЇ
ВІЙНИ**

**FINANCIAL PREREQUISITES AND
ASSESSMENT OF DEFENSE UNDER THE
CONDITIONS OF RUSSIAN-UKRAINIAN
HYBRID WAR**

Актуальність теми дослідження. Сьогодні людство стоїть перед викликом гібридних війн - не лише військових агресій, а й протистоянь фінансових систем. Агресія Росії проти України є точкою відліку для формування гібридного світоустрою і порушує фінансово-територіальну стабільність, спричиняє руйнівні наслідки для економіки.

Urgency of the research. Today, humanity faces the challenge of hybrid wars - not only military aggression, but also the confrontation of financial systems. Russia's aggression against Ukraine is a starting point for the formation of the hybrid universe and violates the financial and territorial stability, causing devastating consequences for the economy.

Постановка проблеми. Напередодні розгортання гібридної війни Україна опинилася на краю глибокої економічної кризи, а фінансування оборони здійснювалося за принципом мінімальної достатності.

Target setting. On the eve of the development of the hybrid war, Ukraine was on the brink of a deep economic crisis, and defense financing was carried out on the principle of minimum sufficiency.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями "гібридних війн", або як їх ще називають "трансформаційних війн", "змішаних війн", "багатомірних війн", "неконвенційних війн", "нестандартних війн", займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Антонов А., Гільов А. ("багатомірна чи гібридна війна"), Глен Р. ("гібридний конфлікт", "гібридна війна"), Головченко В., Горбулін В., Дорошко М., Ілларіонов А. ("неконвенційна війна", "нестандартна війна"), Клименко С., Кревельд М., Магда Е. ("трансформаційна війна"), Сурков В. ("нелінійна війна"), Хоффман Ф. ("змішана війна") та інші.

Actual scientific researches and issues analysis. In general, studies of "hybrid wars", or as they are also called "transformational wars", "mixed wars", "multidimensional wars", "unconventional wars", "non-standard wars", were engaged by such Ukrainian and foreign scholars as Antonov A., Gilov A. ("multidimensional or hybrid war"), Glen R. ("hybrid conflict", "hybrid war"), Golovchenko V., Gorbulin V., Doroshko M., Illarionov A. ("unconventional war", "non-standard war"), Klymenko S., Kreveld M., Magda E. ("transformational war"), Surkov V. ("nonlinear war"), Hoffman F. ("mixed war") and others.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Недостатньо досліджено сутність сучасного міждержавного протистояння, його фінансових передумов для досягнення відповідних політико-економічних цілей.

Selection of unexplored parts of the general problem. The essence of the modern interstate confrontation, its financial prerequisite for achievement of the corresponding political and economic goals is insufficiently researched.

Постановка завдання. Тимчасова окупація Росією частини території України та руйнування системи світової та національної безпеки, принципів міжнародного права, зумовили перегляд та уточнення доктринальних положень щодо формування та реалізації політики національної безпеки України та обсягів фінансування оборони відповідно до нової Воєнної доктрини.

The research objective. Temporal occupation by Russia of part of the territory of Ukraine and the destruction of the system of world and regional security, the principles of the international law, led to the revision and clarification of the doctrinal provisions regarding to the formation and implementation of the national security policy of Ukraine and the amount of defense financing in accordance with the new Military Doctrine.

Виклад основного матеріалу. Обґрунтовується необхідність швидкого нарощення оборонних витратів через гібридну війну РФ проти України, щоб зберегти реальну незалежність та не перетворитися на фактичного російського сателіта.

The statement of basic materials. The necessity of a rapid increase in defense expenditures through the Russian hybrid war against Ukraine in order to maintain real independence and not to become a de facto Russian satellite.

Висновки. Стан національної економіки є одним із визначальних чинників від якого залежить обсяг фінансування оборони. Неготовність ЗСУ на початку гібридної війни протистояти ворогові - результат хронічного недофінансування протягом десятиріч.

Conclusions. The state of the national economy is one of the determining factors on which the amount of defense financing depends. The lack of readiness of the Armed Forces in the beginning of the hybrid war to resist the enemy is a result of chronic underfunding for decades.

Ключові слова: гібридна війна; трансформаційна війна; змішана війна; багатомірна війна; неконвенційна війна; мережево-центрична війна, збройний конфлікт; фінансування оборони; воєнна

Keywords: hybrid wars; transformational wars; mixed wars, multidimensional wars, unconventional wars; non-standard wars; network-centric wars, armed conflict; defense financing; military doctrines; national security.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

доктрина; національна безпека.

DOI: 10.25140/2410-9576-2017-1-4(12)-143-149

Актуальність теми дослідження. Сьогодні людство стоїть перед викликом гібридних війн - не лише військових агресій, а й протистоянь фінансових систем. Агресія Росії проти України (а раніше проти Грузії - війни 90-х в Південній Осетії та Абхазії, серпнева 2008 р. російсько-грузинська війна) на сьогодні є точкою відліку для формування гібридного світоустрою і загалом порушує фінансово-територіальну стабільність в Україні, спричиняє руйнівні наслідки для національної економіки.

Постановка проблеми. Напередодні розгортання гібридної війни Україна опинилася на краю глибокої економічної кризи, а фінансування оборони здійснювалося за принципом мінімальної достатності (інколи складало менше 1% ВВП), тобто загалом було явно недостатнім. Світовою практикою доведено, якщо щорічні витрати на оборону менше 1% ВВП, то це приводить до втрати країною обороноздатності та виникнення загроз національній безпеці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичними і практичними дослідженнями "гібридних війн", або як їх ще називають "трансформаційних війн", "змішаних війн", "багатовимірних війн", "неконвенційних війн", "нестандартних війн", займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Антонов А., Гільов А. ("багатовимірна чи гібридна війна"), Глен Р. ("гібридний ризик", "гібридний конфлікт", "гібридна війна"), Головченко В., Горбулін В., Дорошко М., Ілларіонов А. ("неконвенційна війна", "нестандартна війна"), Клименко С., Кревельд М., Магда Є. ("трансформаційна війна"), Сурков В. ("нелінійна війна"), Хоффман Ф. ("змішана війна") та інші. Починаючи з 2014 р. кількість публікацій на тему гібридних війн різко збільшилася.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Наукові дослідження цієї проблеми характеризуються недостатнім дослідженням сутності сучасного міждержавного протистояння початку ХХІ століття, його фінансових передумов, нових форм і методів боротьби між державами для досягнення відповідних політико-економічних цілей та вирішення міждержавних протиріч - такого типу конфліктів, які у сучасному світовому термінологічному полі мають назву "гібридних війн".

Постановка завдання. Тимчасова окупація Російською Федерацією частини території України - Автономної Республіки Крим і міста Севастополя (лютий-березень 2014 р.), розпалювання Росією збройного конфлікту в материковій Східній Україні (квітень 2014 р.) та руйнування системи світової та національної безпеки, принципів міжнародного права, зумовили перегляд та уточнення доктринальних положень щодо формування та реалізації політики національної безпеки України та обсягів фінансування оборони відповідно до нової Воєнної доктрини. За недостатнього фінансування оборонних потреб неможливо досягнути необхідного рівня захищеності держави. Але проблема полягає не лише у збільшенні фінансування, але й у необхідності визначення оптимальної структури видатків у відповідності до державних пріоритетів у сфері національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні Україна перебуває у стані неоголошеної війни з Росією, яка ставить під сумнів нашу державність і прагне переглянути наш статус-кво, оскільки набуття Україною незалежності в результаті розпаду СРСР з самого початку розглядалося і розглядається російською елітою як прикре історичне "непорозуміння", яке має бути якнайшвидше виправлене. За визначенням В. Путіна розпад СРСР - "найбільша геополітична катастрофа ХХ століття". А соціологічні опитування, проведені у січні 2016 р., свідчать, що 64 % росіян підтримують агресію проти України [1].

На початку ХХІ століття з'являється новий вид глобального протистояння в сучасному дестабілізованому міжнародному безпековому середовищі - на зміну класичним формам збройної боротьби прийшли так звані "гібридні війни", які не є поверненням до стану холодної війни, а приходять їй на зміну у вигляді ланцюгів гарячих конфліктів, що мають прихований характер та здійснюються, як правило, в політичній, економічній, інформаційній та інших

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

сферах. При цьому для вирішення окремих завдань, збройні сили залучаються в невеликій кількості. Тому сьогодні в умовах військової агресії Росії виникла необхідність в захисті державної незалежності та територіальної цілісності нашої держави як повноцінного суб'єкта міжнародних відносин та збільшенні обсягів фінансування оборони.

"Гібридні війни" є новітніми війнами, четвертим поколінням війн, ускладненою і нестабільною формою відносин на міжнародній арені. Військові теоретики вважають, що після закінчення Тридцятилітньої війни (1618-1648рр.) змінилося кілька поколінь війн [2, с. 10]. Під загальною назвою війни четвертого покоління виникла ціла низка прикладних теорій, зокрема мережево-центричної та гібридної війни. Ці війни є асиметричними і поділяються на такі типи: регулярні (мережево-центричні), іррегулярні (партизанська війна, повстанська війна, кримінальна війна, війна з терором), невоєнні (економічна війна, політична війна, кібервійна), складені, гібридні [3, с. 27].

Сучасні експерти війни розглядають як різновид ширшого поняття - "збройний конфлікт" (*armed conflict*), яке передбачає дві обов'язкові складові: наявність організованих озброєних контингентів та їх залученість до бойових дій певної інтенсивності. Крім того, за нормами міжнародного права після 1945 р. факт оголошення війни не є визначальним для того, що війна чи міжнародний конфлікт існують *de jure*. Тому у ст.2 Женевських конвенцій 1949 р. зазначається, що їхні положення застосовуються і у випадках неоголошеної війни (збройний конфлікт, часткова окупація території і т.п.) [4].

Офіційне визначення терміну "гібридна війна" відсутнє в міжнародних нормативно-правових документах, а також у воєнних доктринах окремих держав (США, Росія, Україна). Експерти з міжнародного права, політичні лідери інших держав, працівники міжнародних організацій також не оперують цим поняттям.

У фахових публікаціях використовують різні терміни для з'ясування сутності війни нового покоління, проте найуживанішим є "гібридна війна" (*hybrid war*) - поєднання традиційних і нетрадиційних форм ведення воєнних дій, коли агресор хоче їх сполучити в ударну комбінацію для зруйнування системи безпеки супротивника шляхом використання класичних збройних сил, диверсійних груп, незаконних збройних формувань паралельно з організацією громадянських протестів під впливом інформаційно-пропагандистських засобів, що доповнюються хакерськими атаками на інформаційні системи противника [2, с. 13].

На початок гібридної війни РФ в Україні зберігалася неефективна економіка, нереформована фінансова система, популізм у сфері держаних фінансів, корупція та високий рівень тінізації економіки, які стали внутрішніми збудниками агресора. Тому серед основних фінансових передумов ведення агресором "гібридної війни" виділяють:

Таблиця 1

Основні фінансові передумови "гібридної війни" Росії проти України

№	Фінансові передумови	Сутність
1.	Хронічні бюджетні дефіцити та зростання "прихованого" дефіциту бюджету	Завищені макроекономічні показники економічного та соціального розвитку, велика питома вага соціальних видатків та видатків на пенсійне забезпечення при низькому рівні капітальних видатків. Збільшення вартості ціни імпортованого російського природного газу, проблеми ЄКР, наперед сплачені податки, розбалансованість місцевих бюджетів, дефіцит Пенсійного фонду.
2.	Високий рівень податкового навантаження	Тінізація зарплати, залежність збалансованості Пенсійного фонду та місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету.
3.	Використання методів карально-репресивного режиму податкового контролю	Сумлінні платники податків змушені сплачувати податки наперед у рахунок майбутніх податкових періодів, поширення рейдерства, яке погіршило і без того мінливий інвестиційний клімат удержаві.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ*Продовження таблиці 1*

1	2	3
4.	Підтримання НБУ штучно фіксованого курсу гривні	В умовах валютно-фінансової кризи з кінця 2008р. та вимушеної девальвації курсу гривні, НБУ здійснював штучну підтримку курсу на рівні приблизно 8 грн/дол, що обмежило експортний потенціал економіки, стимулювало дешевий імпорт та пригнічувало власне виробництво. Закономірний наслідок - втрата міжнародних резервів:
5.	Слабка банківська система	Загальна кількість працюючих банків протягом 2008 -2013 рр. коливалась у межах 175 -184 одиниць, при цьому більшість із них залишалися проблемними, збитковими, недокапіталізованими, "схемними" та "кишеньковими". Після світової валютно-фінансової кризи 2008 р. не відбулося реального "одужання" банківської системи: сумнівна якість кредитного портфеля банків, висока залежність банків від валютних кредитів та депозитів, високий рівень присутності іноземного капіталу в банківській системі, кількість працюючих відділень (значна кількість яких були збитковими) суттєво перевищувала реальні потреби економіки та споживачів.
6.	Присутність російського капіталу на банківському ринку України	Дотепер (станом на кінець 2016 р.) в Україні працюють чотири дочірні банки російських державних банків: Промінвестбанк, ВТБ Банк, Сбербанк та БМ Банк, що загрожує поступовій втраті монетарного суверенітету внаслідок зростання частки іноземного російського капіталу. Іншими ризиками є: хронічна збитковість банків, що негативно впливає на рівень збитковості всієї банківської системи, загроза їх банкрутства, можливість впливу на валютний курс, шляхом здійснення валютних спекуляцій, здійснення додаткового тиску на рівень цін, небезпека виводу капіталу за кордон.
7.	Компанії з російським капіталом входять до числа великих платників податків	Підприємства з російським капіталом присутні практично в усіх видах економічної діяльності, а отже, обізнані з їх особливостями та проблемами (ПАТ "Промінвестбанк", ПрАТ "Київстар, ПрАТ "МТС Україна", ПАТ "Сбербанк Росії, ПАТ "ВТБ банк" та ін.) Крім того, вони входять до комплексних ланцюгів постачання товарів, робіт та послуг.
8.	Тісні торгівельно-економічні зв'язки між РФ і Україною	Єдині підходи у сфері державного регулювання, зокрема фінансових відносин (у бюджетно-податковій сфері обґрунтовувалася необхідність з 2011 р. ухвалення Податкового кодексу, об'єднання чотирьох внесків ЄСВ на кшталт російського єдиного соціального податку та ін.). Крім того, копіювання інших нововведень не забезпечувало їх дієвості та ефективності на практиці.
9.	Стрімке зростання зовнішнього боргу	Випущені грудні 2013 р. євробонди України на суму 3 млрд дол. США ("борг Януковича"), які було викуплено російським державним фондом розглядаються як кредит, що, по суті, був "хабарем" Януковичу за відмову від євроінтеграційного курсу України, мав не фінансовий, а політичний характер. Таким чином був сформований інструмент фінансового тиску, реалізація якого несла загрози фінансовій безпеці та національним інтересам України.
10.	Залежність від грошових переказів фізичних осіб з РФ	Відносна частка у структурі грошових переказів фізичних осіб, що надходили в Україну з-за кордону, РФ протягом минулих років посідала перше місце, а їх загальний обсяг - 4-7 млрд дол. США на рік, що дорівнює сумі зовнішнього кредитування держави в останні роки.

Джерело: складено авторами на основі [3]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Російська стратегія гібридної війни спрямована, перш за все, проти слабких місць України, одним з яких є фінансування оборони, оскільки його роль значно зростає у кризові/воєнні періоди, бо війни ще називають війною економік і виграє та держава, яка має потужніший фінансовий потенціал.

Фінансування оборони в Україні здійснюється виключно за рахунок Державного бюджету України в обсягах, розмір яких визначається Законом України "Про державний бюджет України на відповідний рік", який забезпечує належне виконання завдань оборони, але не менше 3 % від запланованого обсягу ВВП (ст. 2 Закону України "Про оборону України"). Крім того, відповідно до Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення матеріально-фінансового забезпечення обороноздатності держави" фінансування ЗСУ може здійснюватися додатково за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Взагалі фінансування оборони залежить від прийнятої воєнної доктрини. а в світі існують три основні підходи до її формування: повна відмова від військових видатків (Андора, Коста-Ріка, Гренада, Ліхтенштейн, Маршалові острови, одна з найменших країн світу - Наура, острівна країна Палау, Самоа, Соломонові острови); створення могутньої воєнної супердержави (США, Китай, Росія, Саудівська Аравія, Франція, Японія, Німеччина, Індія, Бразилія); фінансування оборони за принципом мінімальної достатності (Україна до збройної агресії РФ)[6, с.50].

До збройної агресії РФ фінансування оборони в Україні здійснювалося відповідно до третього підходу і такий його рівень був недостатнім для забезпечення ефективності ЗСУ, їх боєздатності та боєготовності. Для порівняння, за даними Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем права, загальний військовий бюджет всіх країн світу у 2015 році становив 1776 млрд. дол. або 2,4% світового ВВП. На США припадала приблизно третина світового оборонного бюджету - 610 млрд. дол. або 3,5% ВВП країни. При цьому, наприклад, оборонний бюджет Китаю, який займає друге місце після США, становив 216 млрд. дол. або 2,0 % ВВП країни [7].

Збройна військова агресія РФ на Донбасі обумовила необхідність швидкого нарощення оборонних видатків, оскільки впродовж останніх десяти років їх питома вага у бюджеті та як частки ВВП поступово зменшувалася і коливалася в межах 1-2 % ВВП країни, що було критично низьким, а з кризового 2009р.- на рівні 1% ВВП, що призвело до неготовності ЗСУ до гострої фази гібридної війни.

Збройна військова агресія РФ в 2014 р. потребувала швидкого створення боєздатної армії, яка відповідно потребувала фінансового забезпечення, тобто різкого і стрімкого зростання видатків на оборону (Таб. 2).

Таблиця 2

Динаміка фінансування оборони за Зведеним бюджетом України в 2011-2016 рр.

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
Видатки на оборону у відсотках до ВВП, %	1,02	1,03	1,02	1,72	2,63	2,73
Видатки на оборону до витрат, %	3,18	2,94	2,93	5,23	7,65	7,28
Видатки на оборону, млрд грн	13,2	14,5	14,8	27,4	52,0	61,8

Примітка: за 2016 р. наведено планові показники

Джерело: складено авторами на основі [8]

Отже, видатки Міністерства оборони України до ВВП свідчать, що вони становлять менше 3 % ВВП, хоча це було закріплено на законодавчому рівні в Новій військовій доктрині. Характерно, що із розгортанням гібридної війни впродовж 2014-2015 рр. фінансування видатків на оборону мало найвищий темп зростання. Але при розрахунках у доларах США, рівень фінансування у 2015 р. є поверненням до рівня 2013 року, після девальвації національної валюти у 2014 р. Даний фактор є негативним, оскільки значну кількість озброєння Україна має закуповувати в іноземних постачальників за валюту.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Масштаби економічних загроз вимагають першочергового вирішення проблеми забезпечення економічної безпеки на національному рівні. Зневажання економічною безпекою може призвести до катастрофічних наслідків: занепаду економіки та підриву системи життєзабезпечення нації з подальшою втратою суверенітету країни. Самостійною та незалежною державою вважається така, що здатна забезпечити економічну безпеку на всіх рівнях. При цьому в Україні використовується так зване "пасивне" забезпечення економічної безпеки держави, яке ґрунтується на методі реагування на виклики, небезпеки та загрози в разі відхилення фактичних значень індикаторів економічної безпеки від їх безпечних рівнів. Це вказує на ситуативне реагування, яке дає можливість проводити ліквідацію загроз, що вже виникли, та мінімізацію їх негативного впливу на систему економічної безпеки держави [9, с. 22].

За недостатнього фінансування не можна досягти необхідного рівня захищеності держави. Але проблема полягає не лише у необхідності нарощування видатків на оборону, а й у визначенні їх оптимальної структури у відповідності до державних пріоритетів у сфері національної безпеки. Крім того, ще одним недоліком оборонного бюджету України є те, що його структура не відповідає світовим нормам: класичний військовий бюджет країни НАТО, як правило, складається з трьох частин - витрати на особовий склад (до 45%), операційні витрати (25%), фінансування оборонних НДДКР (до 10%) і придбання нових зразків озброєння та техніки (до 20%). В Україні на утримання основного складу витрачалося до збройної агресії РФ до 80% коштів. Ці витрати можна справедливо назвати "проїданням бюджету", адже не залишалось коштів на такі статті, як "закупівля озброєння і військової техніки" та "науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи". Ризик подальшого загострення воєнного конфлікту обумовлює необхідність високого рівня видатків передусім в частині грошового та матеріально-технічного забезпечення.

Призначені для задоволення військових потреб фінансові ресурси потрібно не лише виділяти, але й ефективно використовувати. Тому видатки на оборону є частиною економіки, що обслуговує захист життєво важливих інтересів суспільства і вони мають за мету забезпечення національної безпеки для ефективного розвитку економічної, соціальної та інших сфер життєдіяльності держави.

Висновки. Загалом, починаючи з другої половини 90-х років ХХ ст., елементи та технології гібридних війн застосовувались РФ у Придністров'ї, Абхазії, Південній Осетії та Нагірному Карабасі, а з початку ХХІ ст. аналогічний сценарій активно використовується РФ щодо України. І, таким чином, агресор намагається змінити світоустрій, кидаючи виклик США, ЄС та НАТО. Головна мета РФ полягає у позбавленні нашої держави реальної незалежності (за одночасного збереження формальної політичної незалежності) та включення України до сфери усталеного військово-політичного та економічного впливу РФ, тобто фактичного перетворення на російського сателіта.

Гібридна війна РФ передбачає різнопланову та довгострокову дестабілізацію ситуації в Україні. Україна не є членом жодного військово-політичного союзу, а сучасна війна включає і збройну агресію, і тиск багатого більшої та сильнішої держави, у якої є власна ядерна зброя. Крім того, Україна веде боротьбу з наслідками цієї агресії практично самостійно.

Стан національної економіки є одним із визначальних чинників від якого залежить обсяг фінансування оборони. Неготовність ЗСУ на початку гібридної війни протистояти ворогові - результат хронічного недофінансування протягом десятиріч. Окупація територій на Сході докорінно змінила підхід до формування оборонного бюджету нашої держави, оскільки оборона держави - це та основна задача, яка повинна виконуватись постійно, а для цього треба мати системне фінансове забезпечення. Україна змушена виділяти все більше фінансових ресурсів в останні роки для забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності та суверенітету. І хоча до обсягів фінансування оборони розвинених країн нам поки що далеко, проте пріоритети фінансування поступово змінюються в напрямку бюджету розвитку.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**Література**

1. Горбулін, В. "Гібридна війна" як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В. Горбулін // Дзеркало тижня Україна. – № 2. – 23 січня 2015.
2. Головченко, Д. Гібридна війна Росії проти України: історико-політичне дослідження / Д. Головченко, М. Дорошко. - К. : "Ніка-Центр, 2016. - 184 с.
3. Світова гібридна війна: український фронт: монографія [Електронний ресурс] / за заг. ред В. П. Горбуліна. – Харків : Фоліо, 2017. - 496 с. - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2431/>
4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_153/page
5. Черниш, В. Що відбувається на Сході України. Ще раз про термінологію [Електронний ресурс] / В. Черниш. - Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/media_law/law/scho_vidbuvaetsya_na_skhodi_ukraini_sche_raz_pro_terminologiyu/.
6. Чеберяко, О. В. Фінансове забезпечення оборони України як основа національної безпеки в умовах збройної агресії РФ / О.В. Чеберяко // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. - 2017. - № 5. - Part 2. - P. 49-58.
7. SIPRI Military Expenditure Database (англ.). SIPRI (2015) // Стокгольмський міжнародний інститут дослідження проблем права: [сайт] - Режим доступу: <https://www.sipri.org/databases/milex>.
8. Фіскальна безпека України в умовах гібридної війни: виклики, ризики, загрози та напрями реагування [Електронний ресурс]. – К. : НІСД, 2016. – 71 с.- Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/fisk_bezpeka-a7841.pdf.
9. Варналій, З. С. Механізм попередження загроз економічній безпеці України / З. С. Варналій, С. В. Онищенко, О. А. Маслій // Економічний часопис – XXI. – 2016. – № 159 (5–6). – С. 20-24. (**Scopus**). DOI: <http://dx.doi.org/10.21003/ea.V159-04>

References

1. Horbulin, V. (2015). "Hibrydna viina" yak kliuchoviy instrument rosiiskoi heostrategii revanshu ["Hibrydna viina" yak kliuchoviy instrument rosiiskoi heostrategii revanshu]. *Dzerkalo tyzhnia Ukraina – Mirror of the week Ukraine*, 2 [in Ukrainian].
2. Holovchenko, D., Doroshko, M. (2016). *Hibrydna viina Rosii proty Ukrainy: istoryko-politychne doslidzhennia [Russia's hybrid war against Ukraine: historical and political research]*. Kyiv: Nika-Tsentr [in Ukrainian].
3. Horbulin, V. P. (Ed.). (2017). *Svitova hibrydna viina: ukraïnskyi front [World hybrid war: Ukrainian front]*. Kharkiv: Folio. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/2431/> [in Ukrainian].
4. Zhenevska konventsia .pro povodzhennia z viiskovopolonenyimi vid 12.08.1949 [Geneva Convention on the treatment of prisoners of war of August 12, 1949]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_153/page [in Ukrainian].
5. Chernysh, V. (August 19, 2014). *Shcho vidbuvaetsia na Skhodi Ukrainy. Shche raz pro terminolohiiu [What is happening in the East of Ukraine. Once again about the terminology]*. Retrieved from http://osvita.mediasapiens.ua/media_law/law/scho_vidbuvaetsya_na_skhodi_ukraini_sche_raz_pro_terminologiyu/ [in Ukrainian].
6. Cheberiako, O. V. (2017). *Finansove zabezpechennia oborony Ukrainy yak osnova natsionalnoi bezpeky v umovakh zbroinoi ahresii RF [Financial support of Ukraine's defense as the basis of national security in conditions of armed aggression of the Russian Federation]*. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, 5(2), 49-58 [in Ukrainian].
7. SIPRI Military Expenditure Database. SIPRI. (2015). Stockholm Internationalpeace Research Institute. Retrieved from <https://www.sipri.org/databases/milex> [in English].
8. *Fiskalna bezpeka Ukrainy v umovakh hibrydnoi viiny: vyklyky, ryzyky, zahrozy ta napriamy reahuvannia [Ukraine's Fiscal Security in Hybrid War Conditions: Challenges, Risks, Threats and Response Types]*. (2016). Kyiv: NISD. Retrieved from http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/fisk_bezpeka-a7841.pdf [in Ukrainian].
9. Varnalii, Z. S. Onyshchenko, S. V., Maslii, O. A. (2016). *Mekhanizm poperedzhennia zahroz ekonomichnii bezpetsi Ukrainy [Mechanism for preventing threats to Ukraine's economic security]*. *Ekonomichnyi chasopys-XXI – Economic magazine – XXI*, 159(5–6), 20-24. DOI: <http://dx.doi.org/10.21003/ea.V159-04> [in Ukrainian].

Надійшла 15.09.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Чеберяко, О. В. Фінансові передумови та оцінка фінансування оборони в умовах російсько-української гібридної війни / О. В.Чеберяко, З. С. Варналій // Науковий вісник Полісся. – 2017. - № 4 (12). Ч. 1. –С. 143-149.